

Holbergprisen til indisk litteraturforsker og aktivist.

(Bergen, 13. mars 2025) Det ble i dag kunngjort at Holbergprisen 2025 tildeles indiske Gayatri Chakravorty Spivak, for hennes banebrytende forskning innen litteraturvitenskap og filosofi.

Holbergprisen er en internasjonal forskningspris verdt NOK 6 millioner, som dekker fagområdene humaniora, samfunnsvitenskap, jus og teologi. Prisen ble opprettet av Stortinget i 2003, og vinneren skal ha påvirket internasjonal forskning innen prisens fagfelt på en avgjørende måte. Spivak vil motta prisen under en seremoni i Universitetsaulaen i Bergen den 5. juni.

Gayatri Chakravorty Spivak er *University Professor in the Humanities* ved Columbia University. Hun ansees som en av de mest innflytelsesrike globale intellektuelle i vår tid, og som litteraturteoretiker, feministisk kritiker og postkolonial tenker har hun hatt betydelig innflytelse på humaniora og samfunnsvitenskap siden 1970-tallet.

En forkjemper for marginaliserte stemmer

Spivaks forskning har bidratt til å belyse hvordan kolonialisme og imperialisme har formet verdenshistorien og fortsatt påvirker dagens samfunn. Noe av hennes hovedfokus har vært på de såkalte *subalterne*, det vil si marginaliserte og undertrykte grupper som er ekskludert fra dominerende maktstrukturer, og hvis stemmer ofte blir stilnet eller ignorert. Spesielt fokuserer Spivak på marginaliserte kvinner.

Et av Spivaks mest kjente arbeider innen postkolonial teori er «Can the Subaltern Speak?» (1988). Gjennom å vise hvordan kunnskapsproduksjonen i kolonitidens India har utelukket stemmene til kvinner, utforsker Spivak hvordan marginaliserte grupper ofte er stilnet. Slik utfordret Spivak eksisterende tenkning rundt representasjon og medbestemmelse.

I tillegg til sitt universitetsarbeid, er Spivak kjent som en offentlig intellektuell og aktivist. Gjennom 40 år har hun har arbeidet for demokratisk utdanning blant marginaliserte grupper i flere land, særlig ved å drive grunnskoleundervisning blant kasteløse og stammesamfunn i de fattigste delene av India. Spivak har også arbeidet for å bekjempe fattigdom i afrikanske land gjennom flere utviklingsprosjekter, blant annet med fokus på å integrere lokale språk og kulturer i utdanningssystemet og på å styrke kvinners rettigheter.

Utfordrer skjulte antakelser

Spivak har også vært en pioner innen feministisk teori, og hennes kritikk av vestlig feminisme har vært avgjørende for å forstå hvordan kjønn, klasse og rase interagerer i ulike kontekster. Hun har blant annet oversatt og skrevet innledning til det viktige verket *Of Grammatology* av Jacques Derrida og slik introdusert *dekonstruksjon* som en kritisk metode for et bredere publikum. Gjennom denne metoden analyseres tekster og ideer ved at man bryter ned og undersøker de underliggende antakelser som former vår forståelse.

Spivak har utgitt ni bøker og i tillegg oversatt en rekke andre. Hennes arbeider er oversatt til over 20 språk. I *Death of a Discipline* (2003) utfordrer hun tradisjonelle grenser for komparativ litteratur, med tilnærming som vektlegger sosial rettferdighet. Hun benytter begrepet *planetarity*, heller enn globalisering, om en tilnærming til verden som understreker våre forskjelligartede, men likevel felles menneskelige livsbetingelser.

Andre sentrale verk av Spivak inkluderer: *In Other Worlds* (1987); *A Critique of Postcolonial Reason: Towards a History of the Vanishing Present* (1999); *Outside In the Teaching Machine* (1993); *An Aesthetic Education in the Era of Globalization* (2012) og *Ethics and Politics in Tagore, Coetzee and Certain Scenes of Teaching* (2018).

Kunsten å lære

Spivak kommenterer viktigheten av humaniora som fagfelt ved å peke på at de humanistiske fagene lærer oss dyden å lære, snarere enn å bare produsere kunnskap. «Bruk av kunnskap som en intellektuell egenskap alene fører ikke til et demokratisk og rettferdig samfunn, hvis vi ikke har lært oss den øvelsen det er å lære», sier hun. «Dette innebærer å lære at det man studerer, ikke bare er et kunnskapsobjekt, men også et læringssubjekt.»

Holbergkomitéens leder Heike Krieger uttaler at Spivak er en meget verdig vinner av Holbergprisen. «Ved å kritisk analysere kjernen av vestlig tenkning, har Spivak inspirert, muliggjort og støttet kritiske undersøkelser som ellers ville vært utenkelige», sier hun.

Nils Klim-prisen til finsk jurist

Vinneren av Nils Klim-prisen ble også kunngjort i dag. Denne prisen er på NOK 500.000 og tildeles hvert år en yngre forsker som har utmerket seg innen Holbergprisens fagområder. Nils Klim-prisen og Holbergprisen overrekkes under samme seremoni den 6. juni.

Nils Klim-prisen tildeles i år Daniela Alaattinoğlu fra Finland. Hun er førsteamanuensis i rettsvitenskap ved Åbo universitet (University of Turku) og fullførte sin ph.d-grad i jus ved European University Institute i Firenze i 2019.

Alaattinoğlu mottar Nils Klim-prisen for sin forskning om hvordan lovverk og samfunn utvikler seg parallelt, hvordan grupper mobiliserer for forandring og hvordan lovverket inkluderer og ekskluderer grupper basert på interseksjonalitet. Hennes mest sentrale arbeider inkluderer monografien *Grievance Formation, Rights and Remedies: Involuntary Sterilisation and Castration in the Nordics, 1930s–2020s* (2023) og antologien *Contesting Femicide: Feminism and the Power of Law Revisited*, hvor hun var medredaktør sammen med Dr. Adrian Howe. Alaattinoğlu er også medredaktør for *Retfærd: The Nordic Journal of Law and Justice*.

Alaattinoğlu forklarer at hun i sin forskning har undersøkt varierte temaer, som ufrivillig sterilisering og kastrering, endrede definisjoner av *voldtekt* og *samtykke*, trans-personers juridiske foreldreskap, inngrep på interseksuelle uten samtykke, databeskyttelse ved bruk av menstruasjons-app'er, samt de nordiske samiske sannhets- og forsoningskommisjonene.

«Et av mine viktigste funn kommer fra min forskning om hvordan rettighetskrav skapes», sier hun. «Der viser jeg at rettigheter ikke bare er rettslige instrumenter, men også sosio-kulturelle verktøy som individer og grupper kan anvende for å endre sin stilling.»

Nils Klim-komiteens leder, Professor Ástráður Eysteinnsson, sier i en uttalelse at Alaattinoğlu er en høyst verdig mottager av Nils Klim-prisen 2025. «Selv om Daniela Alaattinoğlu allerede er en fremtredende forsker innen sitt felt, gir hennes faglige bidrag også viktige fremtidige utfordringer for et internasjonalt og bredt spekter av relevante juridiske, sosiale og politiske forskningsfelt», sier Eysteinnsson.

Statsråden gratulerer

«På vegne av den norske regjeringen vil jeg gratulere Professor Gayatri Chakravorty Spivak med Holbergprisen for 2025,» uttaler forsknings- og høyere utdanningsminister Sigrun Aasland. «I disse usikre tider trenger vi ekspertisen og rådene fra verdens skarpeste hoder om hvordan vi kan jobbe sammen for økt bærekraft, stabilitet og mer felles forståelse. Spivaks faglige pionerarbeid har hatt stor betydning gjennom mange årtier, og hennes engasjementet for utvikling og utdanning i det globale sør er en inspirasjon for oss alle.»

«Jeg vil også gratulere førsteamanuensis Daniela Alaattinoğlu med årets Nils Klim-pris, som hun mottar for sitt viktige arbeid om ekskluderte gruppers rettigheter og stilling i samfunnet.»

Pressebilder, biografier, fagkomitéenes uttalelser og fakta om prisene legges ut på <https://holbergprisen.no/om-oss/presserom/> .

Kontaktperson, Holbergprisens sekretariat:

Kommunikasjonsrådgiver Ole Sandmo

Tlf: + 47 98 00 18 78,

ole.sandmo@uib.no

Ekspertkontakter for prisvinnerne:

Kontakt Holbergprisens sekretariat.